

DIANA BACH

ur. 1934; Lublin

Miejsce i czas wydarzeń	Lublin, II wojna światowa
Słowa kluczowe	projekt W poszukiwaniu Lubliniaków, projekt W poszukiwaniu Lubliniaków. Izrael 2006, projekt Lublin. Pamięć Zagłady, Lublin, II wojna światowa, getto na Majdanie Tatarskim, obóz koncentracyjny na Majdanku, Mark Alten, Ida Gliksztajn

Powrót do getta na Majdanie Tatarskim

Kiedy nas wyciągnęli [z Majdanka], było nas może pięć osób i ja wiem, że były dwie małe dziewczynki. Siedzieliśmy na dworze i to już było dość późno, było dość gorąco, kwiecień, i zaczęła być burza. Niemcy zawrócili nas do baraku. Bardzo niewielka grupa. Nazajutrz znowu siedzieliśmy i wywołali nasze nazwiska. Właśnie wtedy nas było jakieś pięć czy sześć osób. Niemcy kazali nam lecieć do bramy, strzelali za nami w powietrze i oni jechali samochodem za nami. I tak żeśmy wrócili z powrotem na Majdan Tatarski. W tej grupie dorośli dostali od razu „J-Kartę”.

Kto nas wyciągnął z Majdanka? To nie Niemcy z dobrej woli. Ponieważ ojciec mój był dość znany, ciotka poszła do brata Kerszmana, który był jednym z prezesów gminy, i prosiła, żeby coś mógł zrobić. Prezesem gminy był wówczas Mark Alten. Trudno mi jest coś powiedzieć o Altenie. Ja żyję dzięki Altenowi, dlatego że Alten zwrócił się do Niemców, po tym jak moja ciotka wzięła krzesło i chciała rzucić w niego. „Jeśli nic nie zrobisz, ja rzucę to w ciebie”. I przy tym był też Kerszman. I Alten zwrócił się do Niemców i powiedział, że matka moja jest niezbędnym pracownikiem gminy. Na tej podstawie Niemcy nas zwolnili. Wracając do Kerszmana. Jego syn, który wówczas miał na Majdanku jakieś szesnaście lat, był bardzo podobny do Göringa. I chcieli z niego zrobić kapo na Majdanku i on się coś przeciwstawił, i załukli go na śmierć.

Tak że wróciliśmy po tych czterech czy pięciu dniach na Majdan Tatarski. Matka dostała „J-Kartę”. Wróciliśmy z powrotem do domu dziadków. Babka i dziadek dali nam coś do zjedzenia lekkiego, po takim poście kilkudniowym.

Na Majdanie Tatarskim szkół nie było i tam nauczała mnie Sara Wera Rapaport i jej siostra [Ida] Gliksztajn. Tak że ona nas uczyła tam. Oczywiście to było więcej trzymanie nas w jakiś ryzach, a nie nauka. W każdym razie ja umiałam czytać i pisać. Powinnam była już trochę więcej umieć.

Pamiętam, że były też na Majdanie Tatarskim baraki, w których były kobiety, Czeszki

i z różnych innych krajów. Tam były różne warsztaty. Pamiętam też, że były tam, nie wiem jakim cudem, matka i córka, Żydówki niemieckie, które zostały dość późno przywiezione do Lublina, i ta dziewczynka miała trzy palce amputowane.

W lecie [19]42 roku – w Polsce w lecie słońce wstaje – bardzo często rano słyhać było krzyki z Majdanka. I matka mówiła mi: „Śpij, śpij, śpij”. To były apele. To jest też jakieś dwa czy trzy kilometry, ale rano było słyhać.

Po kilku dniach, a może po kilku tygodniach [od powrotu na Majdan Tatarski] matka zdecydowała, że chce mnie za wszelką cenę ratować i że to nie jest jeszcze koniec, że to jest tylko początek końca. I zabrała mnie do rodziny dwóch starszych Polek. To było przedmieście Lublina. Tam ja byłam, zdaje się, pięć czy sześć tygodni i matka przychodziła na noc. Wówczas można było jeszcze wychodzić z Majdanu Tatarskiego, bo przecież ludzie też wychodzili do pracy. Gdy zaczęły się represje przeciwko ludności polskiej – te panie były widocznie dość starsze i dostały rozkaz opuszczenia ich mieszkania i przeniesienia się gdzieś tam – matka musiała mnie zabrać z powrotem. To było prawdopodobnie – to było już w zimie – kilka dni przed ostateczną likwidacją getta Majdan Tatarski.

Data i miejsce nagrania	2006-11-20, Rechowot
Rozmawiał/a	Tomasz Czajkowski
Transkrypcja	Tomasz Czajkowski, Inez Lewandowska
Redakcja	Bartosz Gajdzik
Prawa	Copyright © Ośrodek "Brama Grodzka - Teatr NN"